

Otázky vzťahov životného prostredia a zdravia sa dostali do popredia

Potreba riešenia vzájomných vzťahov životného prostredia a zdravia populácie sa v priebehu uplynulého desaťročia postupne dostala do popredia záujmu Európskej únie a jej členských štátov. Medzinárodné organizácie, riešiace túto závažnú problematiku, napr. Svetová zdravotnícka organizácia, Európska hospodárska komisia OSN a Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, ktorých členom je aj Slovenská republika, pôsobia ako spoločná platforma na nadnárodnej úrovni pre usmerňovanie a riadenie procesov zameraných na zlepšenie stavu životného prostredia a zdravia nielen Európy. Tieto organizácie majú nezastupiteľnú úlohu pri rozvoji medzinárodnej spolupráce v oblasti riešenia vzájomných vzťahov životného prostredia a zdravia, ďalej v oblasti prípravy spoločných nadnárodných stratégií a akčných plánov zameraných na ich realizáciu, vytvárajú platformu pre rozvoj medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy a aplikovaného výskumu a pôsobia pri príprave a implementácii medzinárodných dohôd a multilaterálnych zmlúv v oblasti životného prostredia a zdravia populácie.

V pravidelných intervaloch sa v spolupráci Svetovej zdravotníckej organizácie a Európskej hospodárskej komisie OSN konajú konferencie ministrov životného prostredia a ministrov zdravotníctva Európy, na ktorých sa zúčastňuje viac než päťdesiat národných delegácií. Na týchto konferenciách sú prijímané spoločné deklarácie, stratégie, akčné plány, ako aj právne záväzné multilaterálne dohovory, ktoré majú významné dopady na zlepšenie životného prostredia a zdravia obyvateľov. Na londýnskej konferencii usporiadanej v roku 1999 bol popri deklarácii prijatý Rámcový dohovor o vodách, a ostatná konferencia ministrov životného prostredia a ministrov zdravotníctva, ktorá sa uskutočnila v roku 2004 v Budapešti, bola zameraná na životné prostredie a zdravie detí. Na tejto konferencii bola prijatá spoločná deklarácia a akčný plán, ktorý bol rozpracovaný na podmienky SR a v súčasnosti

prebieha proces jeho implementácie. Slovenská republika sa podieľa na medzinárodnej spolupráci v oblasti prípravy nadnárodných stratégií a akčných plánov, ako aj multilaterálnych dohôd. Bola aktívna aj pri príprave a tvorbe medzinárodného informačného systému o životnom prostredí a zdraví, ktorý predstavuje systém indikátorov potrebných pre popis vývoja, usmerňovanie a riadenie vzájomných vzťahov životného prostredia a zdravia na nadnárodnej i národnej úrovni.

V uplynulom období sa rezort životného prostredia sústredil, v zhode s prioritami formulovanými Stratégiou štátnej environmentálnej politiky, na riešenie znižovania znečistenia ovzdušia. Znečistené ovzdušie sa v súčasnosti výraznou mierou podieľa na výskyte chorôb dýchacieho ústrojenstva ľudí. Viac než 20 miliónov Európanov chronicky trpí dýchacími problémami. Znečistenie ovzdušia tuhými látkami s rozmerom pod 2,5 mikrometra, na povrchu ktorých sú adsorbované kovy a nežiaduce organické látky s mutagénnymi a karcinogénnymi efektmi, je priamo spojené s rastom úmrtnosti na kardiovaskulárne a kardiopulmonálne ochorenia. Znečistenie ovzdušia je v priamej väzbe aj so zhoršovaním alergických ochorení dýchacej sústavy, ktoré môžu prejsť až do zvýšeného výskytu astmy. Výskyt tohto ochorenia má rastúci charakter v celej Európe. Spoločenské náklady na riešenie tohto problému sa v Európe odhadujú na 3 miliardy eur ročne. Výskyt karcinogénnych ochorení v populácii do 15 rokov je v Európe pomerne vzácny, ale napriek tomu zostáva v priemyselne rozvinutej Európe najčastejšou príčinou úmrtia detí. Expozícia radónom je najlepšie zdokumentovaná ako environmentálna príčina vzniku rakoviny a je v určitých oblastiach spojená s jeho prirodzeným výskytom. Za päťročné obdobie 2000 - 2004 podiel emitovaných tuhých látok v ovzduší Slovenska poklesol o 17,6 %, oxidu siričitého o 23,7 %, oxidov dusíka o 10,2 % a oxidu uhoľnatého o 1,4 %. Tento pokles základných znečisťujúcich látok v ovzduší spôsobilo premetnutie legislatívnych opatrení do zavádzania odľučovacej techniky a zvýšením jej účinnosti, zmenou palivovej základne v prospech ušľachtilých palív s lepšími akostnými znakmi, znižovaním spotreby hnedého a čierneho uhlia a ťažkého vykurovacieho oleja a rastom požívania nízkosírnych vykurovacích olejov a denitrifikáciou veľkého zdroja znečistenia ovzdušia (elektrárň Vojany).

Vo vodnom hospodárstve sa priority v uplynulom období

sústredili na zabezpečenie dostatku kvalitnej pitnej vody, ako aj na odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd a protipovodňovú ochranu územia. V rámci pripravovaného programovacieho obdobia na roky 2007 - 2013 sa majú na priority vodného hospodárstva preinvestovať značné finančné prostriedky z európskych fondov na Operačný program životné prostredie (kohézny fond a štrukturálne fondy). A to tak, aby boli splnené dohodnuté derogácie z prístupovej zmluvy SR k EÚ v časti vodného hospodárstva. Jednou z týchto priorit je aj zabezpečenie prístupu obyvateľov ku kvalitnej pitnej vode. Toto opatrenie sa premietne dlhodobou do zlepšenia zdravotného stavu obyvateľov, keďže v roku 2005 obyvatelia, ktorí čerpali vodu na pitné účely z vlastných studní, a kvalita tejto vody nie je známa, predstavuje 15,2 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Zabezpečenie ostatných priorit vodného hospodárstva pomôže zlepšiť stav povrchových a podzemných vôd Slovenska a prevenciu pred kontamináciou pôd a vôd spôsobenú možnými následkami povodní.

Množstvo chemických látok, vzhľadom na ich charakter, sa považuje za potenciálne karcinogénne. Približne 500 takýchto látok je klasifikovaných práve takto a prístup spotrebiteľov k nim je zakázaný v zmysle nášho environmentálneho práva. Ministerstvo životného prostredia SR v spolupráci s Ministerstvom hospodárstva SR rieši túto problematiku s cieľom znižovania environmentálnych rizík chemických látok, keďže niektoré bioaktívne látky sa koncentrujú v organizmoch dravých vtákov a niektorých cicavcov, čo môže slúžiť ako výstraha aj ich potenciálnych negatívnych dopadov na zdravie populácie. V súčasnosti je na úrovni EÚ pripravovaná stratégia, ktorá rieši rizikovú problematiku pesticídov.

Ďalším z vážnych problémov je hluk. Jeho nadmerný výskyt sa negatívne premietá v extraviláne, najmä na faune Slovenska, a v obytných sídlach má negatívne dopady na zdravie obyvateľov. Nadmerný hluk patrí medzi významné stresové faktory a vďaka nemu dochádza k nárastu chorôb centrálnej nervovej sústavy, k poruchám koncentrácie, spánku, zníženej výkonnosti a podobne.

Na čo nemožno zabudnúť je fakt, že v ostatnom období boli v Európe zaznamenané významné výkyvy počasia s negatívnymi dopadmi na zdravie ľudí. Vlna zvýšených teplôt, ktorá sa vyskytla v Európe v letnom období roku 2003 mala za následok 35 000 úmrtí najmä v staršej populácii, spôsobených dehydratáciou, ale aj nárastom úmrtí na sprievodné ochorenia. Minimalizáciu týchto negatívnych dopadov na zdravie obyvateľstva je preto potrebné zabezpečiť aj lepšou informovanosťou verejnosti o rizikách čoraz častejšie sa vyskytujúcich výkyvov počasia na jej zdravie.

Jaroslav Jaduš
ajomník MŽP SR